1

محوی 2

ئادابەکانی ئیسلام
چوونە سەر گۆڕستان

یاسین ملا عبدالله چۆمبارۆکی

چاپی یەکەم
١٤٣٣ك - ٢٠١٢ز

ئادابەکانی ئیسلام

چوونە سەر گۆڕستان

یاسین ملا عبدالله چۆمبارۆکی

چاپی یەکەم
هەولێر
١٤٣٣ك - ٢٠١٢ز

ناسنامەی کتێب

ئادابەکانی ئیسلام

چوونە سەر گۆڕستان

بابەت: ئایینی

ئامادەکردن: یاسین ملا عبداللە چۆمبارۆکی

چاپ: چاپی یەکەم ٢٠١٢

تیراژ:

چاپخانەی:

لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتییەکان

ژمارەی سپاردنی (١١٠٨) ی ساڵی(٢٠١١)ی پێدراوە

پێشەکی

إنَّ الحَمْدَ للّه نَحْمُدُهُ ونَسْتَعينُهُ، ونَسْتَغْفِرُهُ، ونَعُوذُ باللهِ مِنْ شُرورِ انْفُسِنا وسَيئاتِ اعْمَالِنَا، مَنْ يَهْدِهِ اللهُ فلا مُضِلَّ لَهُ، ومَنْ يُضلِلْ فلا هَاديَ لَهُ، وأشْهَدُ انْ لاَ الَهَ الّا اللهُ وَحْدَهُ لاشَريكَ لَهُ، وأشْهَدُ أنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ ورَسُولُه.

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِۦ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٠٢﴾ ﴾[1].

(١) سورة آل عمران: ١٠٢.

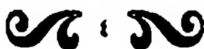
﴿ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَلۡتَنظُرۡ
نَفۡسٞ مَّا قَدَّمَتۡ لِغَدٖۖ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَۚ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرُۢ
بِمَا تَعۡمَلُونَ ﴾[1] .

﴿ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَقُولُواْ قَوۡلٗا
سَدِيدٗا ٧٠ يُصۡلِحۡ لَكُمۡ أَعۡمَٰلَكُمۡ وَيَغۡفِرۡ
لَكُمۡ ذُنُوبَكُمۡۗ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدۡ فَازَ
فَوۡزًا عَظِيمًا ٧١ ﴾[2] .

---

(١) سورەتی (الحشر) ئایەتی /١٨.

(٢) سورەتی (الاحزاب) ئایەتی /٧٠-٧١.

اما بَعدُ: چوونه سەر گۆڕستان سوننەتی پێغەمبەرە (ﷺ) کە فەرموویەتی:

(کنتُ نَهَیتُکُمْ عَن زِیارَةِ القبُورِ، فَزُورُوها)[1].

واتا: (لەمەوپێش زیارەتی گۆڕەکان لە ئێوەم قەدەغە کردبوو لەمەودوا زیارەتی گۆڕەکان بکەن).

پێغەمبەریش (ﷺ) سەردانی گۆڕستانی کردووەو هاوەڵانی هانداوە سەردانی بکەن

---

(١) رواه مسلم برقم (٩٧٧)، کتاب الجنائز، باب: استئذان النبي (ﷺ) ربه عزوجل في زيارة قبر امه.

و دوعـــای فێرکــــردوون لــــه کـــاتی سەردانکردنی .

بـەڵام بـە داخـەوە خـەڵکانێك سـەردانی گۆڕستان دەکەن، بەڵام زێدەڕۆیی دەکەن لـە زیارەتەکـەیان و زۆر جـاریش تووشـی هاوەڵ پەیداکردن دەبن بـۆ خـوای گـەورە (بێ ئەوەی بشزانن).

خـەڵکانێك هـەن بـە نەزانانـە ئـەو کـارە ئـەنجام دەدەن، بۆیــە لــە دوای پــشت بەستن بە پـەروەردگاری جیهـان، دەستم کرد بە کۆکردنەوەی چـەند زانیارییـەك لـە

تۆی ئەم نامیلکەدا دەربارەی چوونە سەر گۆڕستان و ئاداب و سوننەتەکان و قەدەغەکراوەکانی لە ژێر ڕۆشنایی فەرموودەکانی پێغەمبەر (ﷺ) .

بە هیوای رەحم و بەزەیی یەزدان.

ئەمەو گەورەیی و بالادەستی هەر شایەنی خوایە.

ملا یاسین ملا عبداللە چۆمبارۆکی

پێش نوێژ و وتارخوێنی مزگەوتی

(سعید حاجی صالح خۆشناو)، شاری سۆران ـ گەڕەکی نەورۆز

١٤ شعبان ١٤٣٢ ك ـ ١٢ سێپتەمبەری ٢٠١١ ز ، دووشەمە

Chombarok_٢٠٠٦@yahoo.com

سەردانی گۆڕستان

سەردانی گۆڕستان[1] سوننەتە بۆ پیاوان بە (اجماع) ی زانایانی ئیسلام[2].

لە سەرەتای ئیسلامدا سەردانی گۆڕەکان قەدەغە بوو، بەڵام پاشان ڕێگە دراوە، هەروەك پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرمووێت:

---

(١) گۆڕستانی موسڵمانان.

(٢) بنواڕە : مغني المحتاج إلى مَعرِفة مَعاني المنهاج، تاليف شمس الدين محمد بن محمد الخطيب الشربيني، قدم لهُ ورَقَم كتبه وأبوابه: عماد زكي البارودي، حققه وخرّج أحاديثَهُ: طه عبدالرؤوف سعد، راجعهُ: محمد عزت، دار التوفيقية للطباعة.

(كنتُ نَهَيتُكُمْ عَن زيارة القبُور، فَزُورُوها)[١]

واتا: (لەمەوپێش زیارەتی گۆڕەکان لە ئێوەم قەدەغە کردبوو لەمەودوا زیارەتی گۆڕەکان بکەن).

هەروەها هۆی زیارەتکردنی گۆڕستان باس کراوە بە(فَإنَها تُذَكِرُ الآخرة)[٢]

واتا: (چونکە قیامەتمان بەبیر دێنێتەوە).

کەوابوو: چوونە سەر گۆڕستان کارێکی باش و ڕێگا پێدراوە هەر کاتێک ئیماندار

---

(١) رواه مسلم برقم (٩٧٧)، كتاب الجنائز، باب: استئذان النبي (ﷺ) ربه عزوجل في زيارة قبر امه.

(٢) رواه الترمذي برقم (١٠٥٤)، كتاب الجنائز عن رسول الله (ﷺ)، باب: ما جاء في الرخصة في زيارة القبور.

بیـەوێت دەتوانێـت سـەردانی بکـات، بـە تایبەتی ڕۆژانی پێـنج شـەممە و هـەینی و شەممە[1].

(١) بنواڕە: كتاب الفقه على المـذاهب الأربعـة لعبـدالرحمن الجزيري (١/٥٠٩).

ئایا پێغەمبەر (ﷺ) سەردانی گۆڕستانی کردووە؟

بەڵێ پێغەمبەر (ﷺ) سەردانی گۆڕستانی کردووەو بۆیان پاڕاوەتەوە .

هەروەك خاتوو عائیشە (ڕەزای خوای لەسەر بێ) دەفەرموێت: پێغەمبەر (ﷺ) (هەر شەوێك نۆرەی خاتوو عائیشە بوایە) لە نیوەی شەو زیارەتی گۆڕستانی (البقیع)[1]ی دەکردو دەیفەرموو: (السَّلامُ عَلَيْكُمْ دارَ قَومٍ مُؤمنين، وَأتاكُمْ ما تُوعَدُون

(١) ناوی (بقیع الغرقد)ەو نزیك مزگەوتی پێغەمبەرە (ﷺ)، ژمارەیەكی زۆری سەحابەو پیاوچاكانی لێ نێژراوە.

غَداً، مؤجَّلُون، وإنْ شاءَ اللهُ بكُمْ لاحِقُون، اللَّهُمَّ إغْفِرْ لأهْلِ بَقيعِ الغَرْقَد)[1].

هەروەها دەیان فەرموودەی پێغەمبەرمان هەیە کە سەحابەکان فێری دوعا کردن دەکات لە کاتی سەردانکردنی گۆڕستان .

هەر لەبەر ئەمەش، سەحابە بەڕێزەکان لە دوای پێغەمبەر (ﷺ) سەردانی گۆڕستانیان کردووەو بەو شێوەیەی پێغەمبەر (ﷺ) فێری کردبوون هەڵسو کەوتیان دەکرد .

---

(١) رواه مسلم برقم (٩٧٤)، كتاب الجنائز، باب: ما يُقال عند دخول القبور والدعاء لأهلها.

سەردانی گۆڕەکان (زیارة القبور)

سەردانی گۆڕ چەندەها جۆری هەیە[1] :

۱- بۆ بیرکردنەوە لە پاشەڕۆژ :

ئەمە تێکڕاییە بۆ هەموو موسڵمانان لە ناسراو و نەناسراو.

۲- بۆ سیلەی ڕەحمە:

ئەمە تایبەتە بۆ خزم و کەس و کار بە تایبەتی بۆ باوك و دایك، هەروەك لە فەرموودەیەکدا هاتووە: (مَن زارَ قَبْرَ أبَوَيْهِ أوْ احَدَهُما فِي كُلِ جُمُعَةٍ غُفِرَ لَهُ وكُتِبَ

(۱) بنواڕە: شەریعەتی ئیسلام بەپێی پەیڕەوی ئیمامی شافیعی (رحمه الله) دانراوی، مەلا عبدالکریمی مدرس (۱/۱۷٤).

بَرّاً)[1] واتا: (هەر کەسێك زیارەتی گۆڕی دایك و باوکی یان یەکێکیان بکات لە هەموو هەینییەك ئەوا خوای گەورە لێی خۆش دەبێت و بە چاکەکار دەنوسرێت بەرامبەریان).

۲- بۆ بەجێهێنانی حەقی دۆستایەتی و خزمایەتی :

ئەمەش وەك زیارەتی گۆڕی مامۆستاو برادەران و ئەو کەسانەی کە حقوقیان لە

---

(۱) بنوارە: المعجم الاوسط للطبراني، باب الميم من اسمه محمد، وشعب الايمان للبيهقي التاسع والثلاثون من شعب الايمان، فصل في حفظ حق الوالدين بعد موتهما.

نێواندا هەیە .

٤ـ بۆ بەرەکەت و پیرۆزی :

ئەمەش وەکو زیارەتی گۆڕی پێغەمبەران و بە تایبەتی گۆڕی حەزرەتی فەخری عالەم (ﷺ).

ئافرەت و چوونە سەر گۆڕستان

چـــوونە ســـەر گـــۆڕ ناپەســـەندە بـــۆ ئافرەتـــان[1]، بـــەڵام ئەگـــەر ســـەردانی گۆڕستان بووە هۆی تێکەڵاوی ژن و پیـاو و مایـــەی نـــەزەرو کـــاری ناشـــەرعی و خۆڕازاندنـــەوەی ئافرەتـــان و خـــۆ دەرخستنیان، ئـەوە ئـەو کـات بـە هـەموو شـێوەیەك حەرامـە، کـە بەداخـەوە لـە

(١) زانایان سێ بەشن: هەندێ دەڵێن حەرامەو هەندێ دەڵێن ناپەسەندە و هەندێکیش دەفەرموون: ڕێگە پێدراوە بەڵام بەو مەرجەی بۆ بیرهێنانەوەی مردن و ڕۆژی قیامەت بێت و دوور بێت لە هەموو کارە ناشەرعیەکان.

هەندێ شوێن بەم شێوەیە.

بەڵام زیارەتی گۆڕی پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) سوننەتەو دەتوانن زیارەتی گۆڕی پیاو چاك و خواناسانیش بکەن، بەڵام وەکو وتمان: خۆ دوورگرتن لە خۆڕازاندنەوەو تێکەڵاوی و قەرەباڵغی و دەنگ بەرزکردن.

ئادابەكانی سەردان

لــە كــاتی ســەردان كردنــی گۆڕســتان ڕەچاوی ئەم خاڵانە بكرێت:

١ـ ئەگـەر بكرێـت لـە كـاتی زیـارەت بـا دەستنوێژت هەبێ.

٢ـ سەلام لە تێكڕای گۆڕستانەكە بكرێت، هەروەك ئەبو هورەیرە(ﷺ) دەفـەرموێت: جارێك پێغەمبەر (ﷺ) هاتـە گۆڕسـتان و فەرمووی: (السَّلام عَلَيْكُمْ دَارَ قَوم مُؤمنِين، وإنَّا إنْ شَاءَ اللهُ بِكُمْ لاحِقُون)[1]

---

(١) رواه مسلم برقم (٢٤٩) كتاب الطهارة، باب: استحباب اطالة الغرة والتحجيل في الوضوء.

واتا: (سەلامی خواتان لێبێت ئەی ماڵی ئیمانداران، ئێمەش ئەگەر خوا حەز بکات دەگەینە ئێوە).

هەروەها جارێکی تر فەرمووی: (السَّلامُ على أهْلِ الدّيار مِنَ المُؤمنين وَالمسلمين وَيَرحَمُ اللهُ المُسْتَقْدِمينَ منَّا وَالمُستأخرين، وَإنَّا إنْ شَاءَ اللهُ بِكُم لَلاحقُونَ)(١).

هەروەها جارێکی تر پێغەمبەر (ﷺ) بە گۆڕستانی خەڵکی مەدینە تێپەڕی و ڕووی تێیان کردو فەرمووی: (السَّلامُ عَلَيكم يا أهْلَ القُبُور يَغْفِرُ اللهُ لَنا وَلَكُمْ ، أنتُمْ سَلَفُنا

---

(١) رواه مسلم برقم (٩٧٤) كتاب الجنائز، باب: ما يقال عند دخول القبور والدعاء لأهلها.

وَنَحْنُ بالاثَرِ)[1].

هـەروەها جـارێکی تـر هـاوەڵانی فێـری سەلام کردن دەکرد کە سەردانی گۆڕستان دەکـەن، کـە بڵێن: (السَّلامُ عَلَيكُم أهْـلَ الدِّيارِ ، مِنَ المُؤمنينَ والمُسْلمينَ ، وَإنَّـا إنْ شَـاءَ اللهُ لَلاحِقـون، أسـألُ اللهَ لَنـاَ وَلَكُـمْ العَافية)[2].

هەروەها لە فەرموودەیەکی تر هاتووە:

(السَّلامُ عَلَيكُم أهْلَ الـدِيَارِ، مِـنَ المُـؤمنينَ

---

(١) رواه الترمذي في سننه، كتاب الجنائز عن رسول الله(ﷺ) باب: مايقول الرجل اذا دخل المقابر.

(٢) رواه مسلم برقم (٩٧٥) كتاب الجنائز، باب ما يقال عند دخول القبور والدعاء لأهلها.

والمُسْلمين، وَإنَّا إنْ شاءَ اللهُ بِكُم لَاحِقُون، أنتُم لَنا فَرَطٌ وَنَحنُ لَكُمْ تَبَعٌ، أسْألُ اللهَ العَافيَةَ لَناَ وَلَكُمْ)[1] .

٣ـ سوننەتە زیارەتەکە بەگوێرەی توانین هەندێك قورئان لەسەر گۆڕەکان بخوێنیٚ و پاشان لە دوای قورئان خوێندن ڕوو لە قیبلە بکات و دووعا بۆ مردووەکەی بکات و مردووەکانی تریش لەبیر نەکات .

٤ـ خۆپاراستن لە نەزەری حەرام و تێکەلأوی نا شەرعی .

٥ـ خۆپاراستن لە کارێك، کردەوەیەك ،

---

(١) رواه النسائي في سننه برقم (٢٠٤٢)، كتاب الجنائز، باب: الامر بالاستغفار للمؤمنين.

وشەیەك، كە ببێتە هۆی هـاوەڵ بڕیـاردان یاخود گوناهێك .

٦ـ بیركردنـەوە لـە ڕۆژی قیامـەت و سـزاو پاداشت .

٧ـ گۆڕستان ببێتـە هۆكـاری موحاسـەبەی نـەفس و پەشـیمان بوونـەوە لـە تـاوان و گوناه.

ئاگاداربە ...

ئاگاداری ئـەم خالآنـەی خـوارەوە بـن و خۆیان لیَ بپاریَزن :

١ـ لە دەورە سوڕانی گۆڕ یان مەرقەد.

٢ـ دەست پیَداهیَنانی گۆڕو دیوارەکـانی و قەفەسـەکەی و بـاوەش لیَ وەرهیَنانیـان و ماچ کردنیان.

٣ـ درووسـت کردنـی خـانوو لەسـەر گـۆڕو نووسین لەسەر کیَلەکان .

٤ـ دانیشتن لە سەریان.

٥ـ مزگەوت دروستکردن لەسەریان.

٦ـــ دوعـاکردنی نەزانانـە، خـەڵك هەیـە

دەچێتە سەر گۆڕی شێخی گەیلانی، یان گۆڕی شێخ ئیسماعیلی عەوالآن، یان گۆڕی کاك ئەحمەدی شێخ (هەزاران رەحمەت و بەرەکەتی خوا بەسەر گۆڕی پیرۆزیاندا بڕژێ) بۆ نەخۆشی رۆماتیزم (بــــاداری) و بـــەدەوری گــــۆڕی ئـــەم پیاوچاکانە دەسورێنەوە و دارو بەردیان ماچ دەکەن و هاواریان لێ دەکەن کە دەبێ شیفام بدەی!!

نارۆم تا چاکم نەکەیتەوە !!

تەنانەت زۆر جار بینراوە کە نامە نووسراوە لەسەر گۆڕی پیاو باشێکی وەك

(پیرەمەگرون) دانراوە، کە داوای شتی وای لێکراوە کە ئەوە تەنهاو تەنها هەر بە زاتی (بێ شەریکی) خوای گەورە سبحانە وتعالی دەکرێت!!

کەواتە هەموو ئەو کەسانەی کە پیاو چاکانیان خۆش دەوێ لە جیاتی ئەوەی بچن بەردو داری سەر گۆڕو مەرقەدەکەی ماچ بکەن با چاو لە ڕێبازەکەی بکەن، شاگردی ڕێگاکەی بن، ئەولادەکانیان بخەنە بەر خزمەتی ئەو شەریعەتەوە کە ئەو پیاوچاکانە لەسەری ڕۆیشتوون .

٧ـ بردنی خۆڵ و گڵی سەر ئەو گۆڕانە و

خواردنیان، یان هەندێك بەرد دەنووسێنن بە کێلەکانی سەر مەرقەدەکە بۆ حاصلّ بوونی مراز.

٨ـ گریان بە دەنگی بەرزو هاوار کردن و پێ هەڵکوتن و لەخۆدان و یەخە دا درین .

٩ـ خۆڕازاندنەوەی هەندێك لە ئافرەتان لەو کاتەی دەچنە سەر گۆڕی کەس و کاریان، ئەمەش پێچەوانەی سوننەتی پێغەمبەرە (ﷺ)، ئافرەت دەبێ خۆی داپۆشێت و پۆشاکی شەرعی لەبەر بکات و بەتەنها نەبێت.

١٠ـ تێکەڵاوی ناشەرعی لە هەندێ گۆڕستان یان لەسەر هەندێ پیاو چاك لە هەندێ ڕۆژی

تایبەت خەڵك سەردانیان دەكات وە تێكەڵاوی و قەرەباڵغیەكی زۆر درووست دەبێت، خەڵكانێكیش تەنها بۆ نەزەرو بینینی ئافرەتان دەچێت، ئەمەش تاوانێكی گەورەیە.

پیاوچاکان و گۆڕستان

پیاو چاك و خواناسان، گۆڕستان لە یاد ناکەن و بەردەوام سەردانی دەکەن، چونکە دەزانن ڕۆژێك دێت بە یەکجاری بارەگایان بگوازنەوە بۆی، بۆیە گۆڕستانیان دەکردە شوێنی بیرکرنەوەو بەخۆ داچوونەوە .

● هەر جارێك عوسمانی کوڕی عەففان (ﷺ)، گۆڕێکی بدیبایە دەگریاو دەیفەرموو: گوێم لە پێغەمبەر(ﷺ) بووە کە دەیفەرموو: (إنَّ القَبْرَ أوَّلُ مَنْزِل مِنْ مَنازِلِ الاخرَةِ فإنْ نَجا مِنْهُ فَما بَعْدَهُ أيْسَرُ

مِنْهُ وَإِنْ لَمْ يَنْجُ مِنهُ فَما بَعْدَهُ أَشَدُّ مِنْـهُ)[1]

واتــا: (گــۆڕ یەکــەم مــەنزڵگاو ماڵــە لــە ماڵەکانی ڕۆژی دوایـی، هـەر کەسێك لێـی ڕزگاربێــت، ئــەوەی دواتــر ئاســانترە وە ئەگەر لێـشی ڕزگـار نـەبێت ئـەوە دواتـری زۆر زەحمەت ترە).

● کومەیلی کوڕی زیاد[2] دەڵێت: ڕۆژێك لە گەڵ ئیمام عەلی (كرّم الله وجهه) چوینە

---

(١) رواه الترمذي في سننه، كتاب الزهد عن رسول الله (ﷺ)، ماجاء في ذكر الموت، ورواه احمد في مسنده برقم (٤٥٤).

(٢) لـە تابعینەکانـەو دۆسـتی ئیمـامی عـەلی بـووە، قـسە ڕەوانبێژ بووە لەناو هۆزەکەی، لە (صفين) لـە گـەڵ عەلی بووە، لە کوفە کوژراوە بە دەستی حەجاج.

سـەر گۆڕسـتان و فـەرمووی: (يـا أهْـلَ القُبوُر...ياأهْلَ البَلى...ياأهْـلَ الوَحْـشَة ... مـا الخَبَـرُ عِنْـدَكُمْ ؟ فـإنَّ الخَبـرَ عِنْـدَنا: أنَّ الأمْوَالَ قَدْ قُـسِّمَتْ، وَأنَّ الأوْلادَ قـد يتمـت، واسْتبدلَتْ الأزْواج، فهذا خَبرُ ما عنـدنا فَمـا خَبرُ ما عِنْدَكُمْ ؟ ثُـمَ التَفَـت الـيَّ وَقـال: يـا كُميل ، لـو أذنَ لَهُـمْ في الجَـواب لقَـالُوا : انَّ خَيْرَ الزَّاد التَّقْوَى ، ثُم بَكى وَقالَ: يا كُميل: القَبْرُ صُنْدُوق العَمل ، وعِنْـدَ المَـوْت يأتيـكَ الخَبَر)[1]، واتا: (ئەی خەڵکی گۆڕسـتان... ئەی خەڵکی نەمار ... ئەی خەڵکی تەنیا،

(١) حياة الصحابة للكاندهلوي.

هەواڵ چیە لەلای ئێوە؟
هەواڵەکان لەلای ئێمە: پارەکان دابەش کراون، منداڵەکان بێ سەرپەشتکار ماونەتەوە، ژنەکان مێردیان کردۆتەوە، ئەوە دەنگ و باسی لای ئێمەیە، ئایا دەنگوباسی ئێوە چی یە ؟!
کومەیل دەڵێ، پاشان سەیری منی کردوو فەرمووی، ئەگەر رێگایان درابوایە لە وەڵام دەیانووت: باشترین زادو زەخیرە بۆ رۆژی دوایی خواناسی و خواپەرستی و پارێزگاریە.
پاشان گریاو فەرمووی: ئەی کومەیل: گۆڕ سندوقی کارو کردەوەیە و لە کاتی مردن

هەواڵت بۆدێت .

● عـەمری کـوڕی عـاص (ﷺ) بـەلای گۆڕستانێك تێپەڕی، لە ولاخەکەی دابەزی و دوو ڕکعـەت نوێـژی کـرد، پێیـان ووت: هیچ جارێك ئەمەت نەکردووە ؟

فـەرمووی: مـردووی ئـەم گۆڕسـتانەم هاتنـەوە بـیر کـە ئێـستا هیـواو ئاواتیـان ئەوەیە زینـدوو بکرێنـەوە بۆ ئـەوەی دوو ڕکعـەت نوێـژ بکـەن، بۆیـە ویـستم تـا نەمردووم بـەم دوو ڕکعەتـە لـە خـوا نزیـك ببمەوە[1] .

● زۆر جار ئەبو زەڕی غـەفاری(ﷺ) بـە

---

(١) إحياء علوم الدين (٤/٤١٤).

هــاوەڵانی دەووت: ئایــا ڕۆژی هــەژاری خۆمتان پێ بڵێم ؟!

دەیـانووت: چ ڕۆژێکـە، دەیفـەرموو: ئـەو ڕۆژەی دەمخەنە ناو گۆڕەوە .

● ئـەبو الـدەرداء (ﷺ) زۆر جـار لـەناو گۆڕسـتان دەمایـەوە و زوو زوو سـەردانی دەکرد، جارێك دەربارەی ئەمە پرسیاریان لێکرد ئەویش فەرمووی: (أَجْلسُ إلى قَـوْمٍ يَـذْكُرُني مَعـادي وإذا قُمْـتُ لَـمْ يَغْتـابوُني) واتــا: (لــە نــاو قــەومێك دادەنیـشم کـە دواڕۆژم بیردەخەنــەوە و ئەگــەر هەڵـسام لەناویان باسم (غەیبەتم) ناکەن).

● عومەری کوڕی عەبدولعـەزیز (ﷺ)، بـە

یەکێك لە هامنیشانانی ووت: فلان کەس ئەو شەو خەو باری کرد لە چاوم، بیرم لە گۆڕو ئەوانە دەکردەوە کە لەناویەتی، ئەگەر بزانیو تەماشای مردوو بکەی لە دوای سێ ڕۆژ، ئەوا هیوا دەخوازی لێت دوور بکەوێت لە جیاتی نزیکی، ئەگەر تەماشای ناوگۆڕی بکەی، مێش و مەگەز لە ناوی دەسوڕێنەوە، خوێن و کێم و کرم لەناوی دەڕوات، سەرەڕای بۆنی ناخۆش و ڕووی ناڕێك لە دوای بۆنی خۆش و ڕووی ڕێك، پاشان هەناسەیەکی قوولی هەڵکێشاو لە هۆش خۆی چوو.

● جارێـك حەسـەنی بەسـری (ﷺ) لـە بەیانی تا ئێوارە دیار نەبوو، کە هاتـەوە پرسیاریان لێکرد ئەویش فەرمووی :

(كُنْتُ الْيَوْمَ عِنْدَ إِخْوانٍ لي ، إنْ نَسيتُ ذَكَروني، وَإن غِبْتُ عَنهُمْ لَمْ يَغتابوني)(١)

واتـا: (مـن ئـەمڕۆ لـەلای هەنـدێ برابـووم ئەگەر لەبیربکەم یـادم دەکەنـەوە، ئەگـەر ڕۆیشتم لە لایان باسم ناکەن).

● حاتەمی ئەصەم (ﷺ) دەیفەرموو:

(مَنْ مَرَ بالمَقابر فَلَمْ يَتفكر لنَفسه ولَمْ يَدْعُ لَهُمْ خـانَ نَفْسَهُ وَخـانَهُم) واتـا: (هـەر

---

(١) الوصايا المنبرية من وصايا الرسول (ﷺ) للخطباء والدعاة والوعاظ، بقلم: محمد بحيري (٥١٥/١).

کەسێك بە گۆڕستاندا تێپەڕێت و بیر نەکاتەوە لە نەفسی خۆی و دوعا بۆ ئەوان نەکات، ئەوە ناپاکی لەگەڵ خۆی کردووە).

● بەکری خواناس (ﷺ) زۆر جار دەگریاو هاواری دەکرد و دەیفەرموو: دایە گیان، خۆزگە منت نەبوایە، چونکە کوڕەکەی تۆ لە گۆڕ زۆر بەند دەکرێت، پاشان سەفەرێکی زۆر درێژی لەبەردەمە).

● یەحیای کوڕی مەعاز (ﷺ) دەیفەرموو: (یا إبنَ آدم دَعاكَ ربُكَ إلى دار السَّلامْ فَأَنْظُر من أينَ تُجيبُهُ، إنْ أجَبتَهُ من دنُياك وَاْشْتَغَلْتَ بالرحلة اليه دَخَلْتَها، وَإن

أَجَبْتَهُ مِن قَبْرِكَ مَنَعْتَها) واتا: (ئەی بەنی ئادەم! خوای گەورە بانگی تۆی کردووە بۆ ئیسلامەتی، چاك تەماشا بکە لە کام شوێن وەڵامی دەدەیەوە، ئەگەر لە دونیا وەڵامت دایەوە سەرقاڵ بووی بۆ خۆئامادەکردن بۆ سەفەر بۆی، ئەوە داخیل بووی ! ئەگەر لەناو گۆڕیش وەڵامت دایەوە ئەوە قەدەغە دەکرێی).

● حەسەنی کوڕی سالح (رحمه الله) هەر کاتێك چاوی بە گۆڕستان بکەوتایە دەیفەرموو: (ما أحْسَنَ ظَواهِرَك، إنَّما الدَّواهي في بَواطِنَك) واتا: (شێوەی دەرەوەت چەندە جوانە، بەڵام کارەسات لە ناوەوەیە !).

● عەتای سەلەمی (ﷺ) کە شەو دەهات دەچووە سەر گۆڕستان و دەیفەرموو:
(يا أهْلَ القُبورُ مُتُّم فَوا مَوْتَاه، وَعَايَنْتُم أعْمَالَكُمْ فَوا عَمَلاه) واتا: (ئەی خەڵکی گۆڕستان ئێوە مردن، ئەی هاوار بۆ مردنم ! کارو کردەوەی خۆتان بینی ئەی هاوار بۆ کارو کردەوەم!) .
پاشان هاواری دەکرد: بەیانی عەتا لە گۆڕستانە، بەیانی عەتا لە گۆڕستانە، ئەمە کارو پیشەی ئەو بوو تا بەیانی .

ڕەحمەتی خوا لەو شاعیرەی کە دەڵێ :

قِفْ بالقبورِ وقُلْ علَى ساحَاتها
مَنْ منكمْ المَغْمُورُ في ظُلمَاتها
ومَنْ المُكَّرم منْكُمْ في قَعرها
قَد ذاقَ بَرْدَ الأمْنِ منْ روعاتها
أما السّكون لذي العُيونِ فَواحد
لا يَستبينُ الفَضْلُ في دَرجَاتها
لَوْ جاوبُوك لأخْبَرُوكَ بألسنٍ
تصف الحقائقَ بعد من حَالاتها
أما المُطيع فَنَازِلٌ في رَوْضَةٍ
يَفضي إلى ماشَاء منْ دوحاتها
والمُجرم الطَاغي بها مُتقلب
في حُفَرةٍ يأوى الى حيَّاتها
وعَقَاربٌ تَسْعَى إلَيْه فَروحُهُ
في شَدَّة التَعْذيب منْ لَدغَاتها

ئاخ ... ئەی هاوار بۆخۆمان!

سَلامي عَلى أهل القبور الدوارس
كأنهموا لم يجلسوا في المجالس
ولَم يشربوا من بارد الماء نهلة
ولم يطعموا من كل رطب ويابس
ولم يك منهم في الحياة منافس
طويل المنى فيها كثير الوساوس
ألا ليت شعري أين قبر ذليلكم
وقبر العزيز الشامخ المتشاوس
لقد سكنوا في موحش الترب والثدي
فهاهم بها ما بين راجع وآيس
ولو عقل المرء المنافس في الذي
تركتم من الدنيا له لم ينافس

بۆیه ... ئاگادارین ...

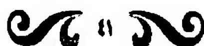
مـــي المنيـــات والقُبـــور
ثُـــمَّ إلى ربِّنـــا المَـــصير

والنَّـــاسُ في غَفْلَـــةٍ نيَـــام
أضْـــغَاثُ أحْلامِهِـــم غُـــرور

والعُمْـرُ يَمْـضِي ولَـسْتَ تَـدري
لا تَحْـسَـــبي أنَّـــهُ سُـــرور

تَـــذكَري المَـــوْتَ واسْـــتَعِدّي
لَـــهُ فقَـــدْ جَـــاءَكَ النَّـــذِير

خۆزگەی مردووەکان

ئایا دەزانن خۆزگەی مردووان چی یە ؟!
ئایا دەزانن هیواو ئاواتی مردووان چییە؟!
هیواو ئاواتیان ئەوەیە تەنها یەك کاتژمێر مۆڵەتیان پێ بدرێت و بگەڕێنەوە دونیا بۆ ئەوەی کاری باش ئەنجام بدەن !
کەچی ئێمەش هەموو ژیانمان بەزایەدە دەڕوات !!

لَو قِيلَ للقَوْمِ مَا مُناكُمُ طَلَبُوا
حَياةَ يَوْمٍ لِيَتُوبُوا فاعْلَمِ
وَيْحَك يانَفسُ ألا تيقُّظٌ
ينفع قبل أن تزل قدمي
مَضَى الزَّمان في تَوانٍ وهَوَى
فاستَدركِي ما قَدْ بَقِيَ واغتَنمي

بۆیە ...

ئەی ئەوانەی سەردانی گۆڕستان دەکەن، ئاگاداربن، وشیاربن، بەیانیش ئێمە لەناو ئەو گۆڕەین! ئەمڕۆ وا بۆیان دەگرین، بەڵام بەیانی بۆمان دەگرییێن، ئەمڕۆ وا دوعایان بۆ دەکەین، بەیانی هەر خوا دەزانی کە ئایا دوعامان بۆ دەکەن یان نەء.

بۆیە تا نەمردووی هیمەت بکە، تا نەبویە جیرانی گۆڕستان چاکەو خوا پەرستی بکە.

گۆڕت ڕووناك بکەو خوا لە خۆت ڕازی بکە.

ڕێگەی خوا بگرەو ئیسلام بکە ئایینت و پێغەمبەر (ﷺ) بکە پێشەواو قدوەت و فەرموودەکانی جێ بەجێ بکە بۆ ئەوەی ئەو گۆڕە تەنگ و تاریکەت بۆ ببێتە باخ و باخات و لە ڕۆژی دوایی بێ بەش نەبیت لە شەفاعەتی و لەو کەسانە بیت کە مژدەی بەهەشتت پێ دەدرێ .

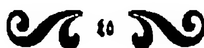
زیکری بەیانیان و ئێواران[1]

● الحَمْدُ للهِ وَحْدَهُ، والصَّلاةُ والسَّلامُ علـى مَنْ لا نَبيَّ بَعْدَهُ.

● أَعُوذُ بِٱللَّهِ مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ ٱلرَّجِيمِ ﴿ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلْحَىُّ ٱلْقَيُّومُ ۚ لَا تَأْخُذُهُۥ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ ۚ لَّهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۗ مَن ذَا ٱلَّذِى يَشْفَعُ عِندَهُۥٓ إِلَّا بِإِذْنِهِۦ ۚ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ ۖ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَىْءٍ مِّنْ عِلْمِهِۦٓ إِلَّا بِمَا شَآءَ ۚ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ

---

(١) ئەم زیکرانە هەموویان فەرموودەیان دەربارە هاتووە.

ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَلَا يَـُٔودُهُۥ حِفْظُهُمَا وَهُوَ ٱلْعَلِىُّ

ٱلْعَظِيمُ ﴿٢٥٥﴾ ﴾(١)

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

﴿قُلْ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ ﴿١﴾ ٱللَّهُ ٱلصَّمَدُ ﴿٢﴾

لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ﴿٣﴾ وَلَمْ يَكُن لَّهُۥ

كُفُوًا أَحَدٌۢ ﴿٤﴾﴾

---

(١) سورة البقرة: (٢٥٥)

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلْفَلَقِ ﴿١﴾ مِن شَرِّ مَا خَلَقَ
﴿٢﴾ وَمِن شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ﴿٣﴾ وَمِن
شَرِّ ٱلنَّفَّٰثَٰتِ فِى ٱلْعُقَدِ ﴿٤﴾ وَمِن شَرِّ
حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ﴿٥﴾﴾

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلنَّاسِ ﴿١﴾ مَلِكِ ٱلنَّاسِ
﴿٢﴾ إِلَٰهِ ٱلنَّاسِ ﴿٣﴾ مِن شَرِّ ٱلْوَسْوَاسِ
ٱلْخَنَّاسِ ﴿٤﴾ ٱلَّذِى يُوَسْوِسُ فِى صُدُورِ

ٱلنَّاسِ ۝٥ مِنَ ٱلۡجِنَّةِ وَٱلنَّاسِ ۝٦

● أصْبَحْنَا وأصْبحَ المُلْكُ لله، والحَمْدُ لله، لاَ اله الا اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ المُلْكُ ولَهُ الحَمْدُ وهُوَ علَى كُلِّ شَيءٍ قَدِيرٌ، رَبِّ اسْألُكَ خَيْرَ مَافِي هَذا الْيَومِ وَ خَيْرَ مَا بَعْدَهُ، وأعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ هَذا الْيَوْمِ وَشَرِّ مَابَعْدَهُ، رَبِّ أعُوذُ بِكَ مِنْ الكَسَلِ، وَسُوءَ الكِبَرِ، رَبِّ أعُوذُ بِكَ مِنَ عَذابٍ فِي النَّارِ وَعَذابٍ فِي القَبْرِ.

● اللَّهُمَّ بِكَ أصْبَحْنا، وَبِكَ أمْسَينا، وبِكَ نَحْيَا، وَبِكَ نَمُوتُ والَيْكَ النُّشُور.

● اللّهُمَّ أنتَ ربِّي لا اله الا أنتَ، خَلَقتَني وأنَا عَبْدُكَ، وأنا عَلى عَهْدِكَ ووَعْدِكَ مَا استَطَعْتُ، أعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا صَنَعْتُ، أبُوءُ لَكَ بِنِعْمَتِكَ عَلَيَّ، وأبُوءُ بِذَنْبِي فَاغْفِرْ لِي فَإنَّهُ لا يَغْفِرُ الذُّنوبَ الا أنْتَ.

● اللّهُمَّ إنِّي أصْبَحْتُ أُشْهِدُكَ وأُشْهِدُ حَمَلَةَ عَرْشِكَ، وَ مَلائكَتِكَ وَجَمِيعَ خَلْقِكَ، أنَّكَ أنْتَ اللهُ لا اله الا أنْتَ وَحْدَكَ لا شَرِيكَ لَكَ، وأنَّ مُحَمَّدا عَبْدُكَ ورَسُولُكَ.

● اللّهُمَّ مَا أصْبَحَ بِي مِنْ نِعْمَةٍ أوْ بِأحَدٍ مِنْ خَلْقِكَ فَمِنْكَ وَحْدَكَ لا شَرِيكَ لَكَ، فَلَكَ الحَمْدُ ولَكَ الشُّكْرُ.

● اللّهُمَّ عَافِنِي فِي بَدَنِي، اللّهُمَّ عَافِنِي فِي سَمْعِي، اللّهُمَّ عَافِنِي فِي بَصَرِي، لا اله الا أَنْتَ، اللّهُمَّ انِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الكُفْرِ، والْفَقْرِ، وأَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، لا الهَ الا أَنْتَ.

● حَسْبِيَ اللهُ لا الهَ الا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيم.

● اللّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَفْوَ والْعَافِيَةَ فِي الدُّنْيَا والآخِرَة، اللّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَفْوَ والْعَافِيَةَ: فِي دِينِي وَ دُنْيَايَ و أَهْلِي، وَ مَالِي، اللّهُمَّ اسْتُرْ عَوْرَاتِي، وآمِنْ رَوْعَاتِي، اللّهُمَّ احْفَظْنِي مِنْ بَيْنِ يَدَيَّ، وَمِنْ خَلْفِي، وَ عَنْ يَمِينِي، وَعَنْ شِمَالِي،

وَمِـنْ فَـوْقِي، وأعُـوذُ بِعَظَمَتِـكَ أنْ أُغْتَـالَ مِـنْ تَحْتِي.

● اللَّهُمَّ عَالِمَ الْغَيْبِ وَ الْشَهَادَةِ فَاطِرَ الـسَّمَوات وَالأَرْضِ، رَبَّ كُلِّ شَـيءٍ وَمَلِيكَـهُ، أشْـهَدُ أنْ لا اله الا أنْتَ، أعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ نَفْسِي، وَمِـنْ شَـرِّ الـشَّيْطَانِ وَشِـرْكِهِ، وأنْ أقْتَـرِفَ عَلَـى نَفْـسِي سُوءاً، أوْ أجُرَّهُ الى مُسْلِمٍ.

● بِسْمِ اللهِ الَّذِي لا يَـضُرُّ مَـعَ اسْـمِهِ شَـيءٌ فِي الأَرْضِ وَلا فِي السَّمَاءِ وَهُوَ السَّمِيعُ العَلِيمُ.

● رَضِيتُ بِاللهِ رَبَّاً، وَبِالْاسْلامِ دِينَـاً، وَبِمُحَمَّـدٍ نَبِيَّاً.

● يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ بِرَحْمَتِكَ أَسْتَغِيثُ أَصْلِحْ لِي شَأنِي كُلَّهُ وَلا تَكِلْنِي الى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ.

●أَصْبَحْنَا وأَصْبَحَ الْمُلْكُ لِلَّهِ رَبِّ العَالَمِين، اللَّهُمَّ انِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَ هَذا اليَوْمِ: فَتْحَهُ، وَنَصْرَهُ وَنُورَهُ، وَ بَرَكَتَهُ، وَ هُدَاهُ، وأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا فِيهِ وَشَرِّ مَا بَعْدَهُ.

●أَصْبَحْنَا عَلى فِطْرَةِ الأَسْلامِ، وَعَلى كَلِمَةِ الأَخْلاصِ، وعَلى دِينِ نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ(ﷺ)، وَعَلى مِلَّةِ أَبِينَا ابْرَاهِيمَ، حَنِيفاً مُسْلِماً وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ.

● سُبْحَانَ اللهِ وَ بِحَمْدِهِ.

● لا اله الا اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ على كُلِّ شَيءٍ قَدير.

● سُبْحَانَ الله وَ بِحَمْدِه: عَدَدَ خَلْقِه، ورِضَا نَفْسِه، وزِنَةَ عَرْشِه، وَمِدَادَ كَلِمَاتِه.

● اللَّهُمَّ إنِّي أسْألُكَ عِلْماً نَافِعاً، وَرِزْقاً طَيِّباً، وَعَمَلًا مُتَقَبَّلًا.

● أسْتَغْفِرُ اللهَ وَأتُوبُ الَيْه.

● أعُوذُ بِكَلِمَاتِ الله التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ.

● اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلى نَبِيِّنَا مُحَمَّد.

بیانخوێنەوەو لەیادیان نەکەی..!

١ـ ئایا حەز ناکەیت لەوکەسانە بیت کە خوای گەورە خۆشی دەوێن؟
کەواتە... پێغەمبەرت(ﷺ)خۆش بوێت وله گەڵ ئال و بەیتی و لە گەڵ دایك و باوکت چاك بە.
٢ـ ئایا حەز ناکەی لەو کەسانە بیت کە ئەگەر وتت: خودایە... خودایە...خوداش بڵێت: بەڵێ بەندەم داوا بکە تا بۆت جێبەجێ بکەم.
کەواتە...خواردنت باحەڵاڵ بێت و خوو رەوشتت با قورئان بێت.

٢ـ نەکەی ئەمانەت لە دەست بـچێت:

ا: شەونوێژ ئەگەر دوو رکەعەتیش بـێت.

ب:چێشتەنوێژ ئەگەر دو رکەعەتیش بێت.

ج: هەموو رۆژێك صەدەقەییێك بـکە، ئەگەر کەمیش بـێت.

د: (٣) سـێ رۆژ لـە هـەموو مانگێـك بــە رۆژووبە، رەمەزانیش لە کیس نەدەیت.

● خراپترین کەس ئەوەیە کە قیامەتی بە دونیـا دابــێت، وە لـە ئـەو خـراپتر ئـەو کەسەیە قیامەتی بـە دونیـای یـەکێکی تـر دابـێت.

● ئەم کەسانە ئەگـەر (سـووك کـران) بـا تەنها لۆمە لەخۆیان بـکەن:

١ـ ئـەوەی دەچـێتە دەعـوەتی یـەکێك کەچی بانگ نەکراوە.

٢ـ ئـەوەی چـاوەڕوانی چـاکەیە لـە دوژمنەکانی.

٣ـ ئەوەی گەمە بـە دەسەڵات دەکات.

٤ـ ئـەوەی قـسە بـۆ کەسێك بـکات کـە ئاگای لێ نیە.

● سەربـەرزی بـۆ ئـەو کەسـەی کـە تـا تەمەنی درێژ بێت چاکەی زۆر بێت .

● ئـەوەی لـەخوا بـترسێت، خـوا ترسـێنەری دەکـات، ئـەوەی لـە خوانەترسێت، خوا توش ترسی دەکات لـە هەموو شتێك.

● دوو ساڵ بەپێ برۆ بۆ سەردانی دایک و باوکت .

یەک ساڵ بەپێ برۆ بۆ سەردانی خزمان

شەش(میل)برۆ بۆ یارمەتی دانی زوڵم لێکراو

چوار(میل)برۆ بۆ سەردانی دوو ستێک لە پێناو خوا

سێ (میل)برۆ بۆ دەعوەتێک ئەگەر بانگ کرای.

یەک (میل) برۆ بۆ شاردنەوەی مردوویێک،

یەک (میل) برۆ بۆ سەردانی نەخۆشێک.

● ئەگەر یەکێک مرد خەڵک دەڵێت: جی لە پاش بەجێ نەماوە، فریشتەکانیش

دەڵێن: هیچی لە پێش خۆی ڕەوان نەکردووە.

● ئەوەی سەڵەوات لەسەر پێغەمبەر (ﷺ)لەیاد بکات، ئەوە ڕێگای بەهەشتی بزرکردووە.

● هەموو شتێ بە بچووکی دەست پێ دەکات و پاشان گەورە دەبێ، بەڵام موسیبەت بە گەورەیی دێت و دوایی بچووک دەبێتەوە.

● هەموو شتێ تا زۆر بێ هەرزان دەبێ، بەڵام ئەدەب هەتا زۆربێ گران دەبێ.

● ئەوەی لە دەست مردن ڕادەکا با بزانێ کە بۆ بەر دەستی مردن ڕادەکا.

● چوارشت بە چوار شت بشۆن:

١ـ روخسارتان بە فرمێسك، زمانتان بە یادی پەروەردگار، دڵتان بە ترسی خوا، تاوانەکانتان بە تەوبە و گەرانەوە بۆ لای خوا.

● وشەی جوان ڕاوی دڵەکان دەکات.

● گرانترین شت لای ئادەمیزاد ناسینی خۆیەتی .

● ئەوەی بێ دەنگ بوو، سەلامەت بوو.

● گلەیی ئاشکرا باشترە لە قینی شاراوە.

● ئەگەر سەیری دونیا بکەیت بە وردبینی، دوژمن لە بەرگی دۆستا دەبینی.

● بەهۆی هەڵەیەکی براکەتەوە وازی لێ مەهێنە و پەیوەندیت مەپچڕێنە لە گەڵیا، ئەمڕۆ هەڵەی کردووە بەیانی واز لە هەڵەکەی دێنێ.

● ئەگەر نەتوانی لایەنی حەق سەربخەی، ئەوا مەچۆ پاڵ ناحەق و یارمەتی مەدە.

● پیاوان چوار جۆرن:

١ـ پیاو هەیە کە دەزانێ و دەزانێ کە دەزانێ، ئەوە پرسیاری لێ بکە.

٢ـ پیاو هەیە ئەزانێ و نازانێ کە دەزانێ، ئەوە لە بیری چۆتەوە، بیری بخەرەوە.
٣ـ پیاو هەیە نازانێ و دەزانێ کە نازانێ، ئەوە ڕێی نیشان بدەو فێری بکە.
٤ـ پیاو هەیە نازانێ و نازانێ کە نازانێ، ئەوە نەفامە و لێی دوور کەرەوە.

● ئایەتەکانی شیفا لەشەش جێگادا هەیە لە قورئاندا:

١ـ ﴿وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُّؤْمِنِينَ ﴿١٤﴾﴾[1] واتا:(سینەی گرۆی ئیماندارانیش گوشاد و

---

(١) التوبه (١٤).

ئاسوودە دەكات و دڵ و دەروونیان ساڕێژ دەكات).

٢- ﴿وَشِفَآءٌ لِّمَا فِى ٱلصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ ۝٥٧﴾[١] واتا: (شیفا و چارەسەرە بۆ نەخۆشی دڵ و دەرونەكان)

٣- ﴿ يَخْرُجُ مِنۢ بُطُونِهَا شَرَابٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَٰنُهُۥ فِيهِ شِفَآءٌ لِّلنَّاسِ ۝٦٩ ﴾[٢] واتا:

---

(١) يونس(٥٧).

(٢) سوره النحل (٦٩).

(لە ناوسکی ئەو هەنگانەوە شلەیەکی ڕەنگ جیاواز دێتە دەرەوە کە شیفای تیادایە بۆ خەڵکی).

٤ـ ﴿ وَنُنَزِّلُ مِنَ ٱلْقُرْءَانِ مَا هُوَ شِفَآءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ ٱلظَّـٰلِمِينَ إِلَّا خَسَارًا ﴿٨٢﴾ ﴾[1] واتا: (ئێمە لە قورئان ئایەت و سوورەتانێك دادەبەزێنین، کە ببێتە هۆی شیفا و چارەسەر بۆ نەخۆشیە دەروونی و جەستەییەکان هەروەها ڕەحمەت و میهرەبانیش بۆ ئیمانداران)

---

(١) الاسراء (٨٢).

٥ـ ﴿ وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ ﴿٨٠﴾ ﴾[1]

واتـا: (كـاتێكیش كـه نـەخۆش دەكـەوم، ئەوە هەر ئەو چارەسەرم دەكات و شـیفام بـۆ دەنێرێت).

٦ـ ﴿ قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ هُدًى وَشِفَآءٌ ﴾[2]

واتا: (ئەم قورئانە بـۆ ئەوانەی بـاوەڕیان هێناوە هیدایـەت و ڕێنمـوویی و شـیفایە و چارەسەری هـەموو دەرد و نەخۆشـیەكان دەكات...).

---

(١) الشعراء (٨٠).

(٢) فصلت (٤٤).

● داوای شت لە رەزیل مەکە، ئەگەر نەیدا پێت دەبیوغزێنی، ئەگەر دای پێت دەتبوغزێنیٚ.

ئەم زیکر ودوعایانەی خوارەوە لە یاد نەکەی هەموو رۆژێك:

١ـ لا الـهَ الا انْتَ سُبحانَكَ إنِّي كُنْتُ مِنَ الظالمين (٣ جار).

٢ـ سُبحانَ ربـيَ العلي الاعْلى الوهَّابـ (٣ جار).

٣ـ حسبـيَ اللهُ لآ الـهَ الّا هـو عَلَيْـهِ تَوكلْتُ وهوَ ربُّ العَرْشِ العَظيم (٧ جار).

٤ـ اللهم إني اعـوذُ بِـكَ مـن زَوال نِعْمَتـكَ و تَحَـوِلِ عافيتـك، و فُجـأةِ نعمتِـك و جميـع سَخطك).

٥ـ ربَّـنا آتِنـا في الـدُّنيا حَـسنةَ و في الاخِـرةِ حَسَنةَ وَقِنا عِذابَـ النَّار.

٦ـ رضيتُ بـالله تَعالى ربَّاً و بـالاسْلام دِينـاً وبِـمُحَمَّد(ﷺ) نَبِـياً .

٧ـ لا اله الا الله ربـِّي وحدهُ لاشريكَ لَـهُ ، لَـهُ الملـكُ و لـهُ الحَمْـدُ و هُـوَ عَلـى كُـلِ شـيئٍ قَدير(١٠جار).

٨ـ اسْتَغْفِرُ اللهِ العَظيم واتُوبُ إليه (١٠٠ جار)

٩ـ بـهلايهنى كهم رۆژانه(٥٠) سهڵهوات لـێ بده لهسهر پێغهمبـهر (ﷺ).

● كه شه‌و چوویه ناو جێگا بـڵێ: باسمك اللهمَّ أحْيا وأموتُ.

● كه رابـووی له خه‌و بڵێ: الحَمْدُ لِله الَّذي احْيانا بـعد ما اماتنا و اليهِ النشور).

● كه جله‌كانت پۆشی بـڵێ: (اللَّهُمَّ إنـي أسألُكَ من خَيره و خَير ماهُوَ لَـه واعُـوذُ بــكَ من شَرِّه و شَرِّ ماهُوَ له).

(الحَمْدُ لله الَّذي كَساني هذا الثوبـ و رزقنيـهِ من غَيرِ حَوْلٍ مِني ولا قوة).

● كه ده‌تـه‌وێت لـه مـاڵ ده‌ربـچی بـڵی: بِـسْمِ الله تَوكَلْتُ عَلى الله، اللَّهُمَّ إنّـي اعـوذُ بـكَ ان أضِلَ أو أُضَلَ، أو أزِلَ اوأزَل أو أظلِمَ أو أُظلَم، أو اجهَلَ أو يُجهَل علي.

● که دەچیەرە ماڵ بڵێ: السَّلامُ عَلَیْكُم و رحمةُ اللهِ وبـركاتهُ.

● که دەست نوێژت شوشت بڵێ: اشْـهَدُ ان لا اله الا الله وحدهُ لاشَريكَ لهُ، و أشْهَدُ ان مُحَمَّداً عَبْدهُ و رسُولُه، اللّهُـمَّ اجْعَلْـني مِـنَ التَّوابـين، واجْعَلْنِي من المُتطهِرين، سُبـحانكَ اللّهُـمَّ و بـحَمْده، اشْـهَدُ انْ لآ الـهَ الا انْـتَ استَغْفِرُكَ وأتوبـ اليك).

● که ویستت بچیه مزگەوت: اللـهُم افْـتَحْ لي ابـوابَ رحمَتِك

● که چوویه دەر له مزگەوت: اللّهُـمَّ إنِّـي أسْألُكَ منْ فَضْلِكَ.

● که بانگ درا، تۆش وەکو بانگەدەر بڵێ و لە وشەی (حي على الصلاة) و (حي على الفلاح) بڵێ: لاحَوْلَ و لا قُوة إلا بالله. پاشان سەڵەوات لەسەر پێغەمبەر(ﷺ) لێ بدەو بڵێ: (اللّهُمَّ ربَّ هذه الدعْوةِ التَّامّة و الصلاة القائمة آتِ مُحَمَّداً الوسيلَةَ و الفَضيلة، وابْعَثْهُ مَقاماً محموداً الَّذي وَعَدْتَهُ...).

● گەر ترسای لە خەوا: أعوذُ بِكَلمات الله التَّامة مِنْ غَضَبِهِ و شَرِّ عِبَادِهِ، و مِنْ هَمزاتِ الشَياطينِ و أن يَحضُرون).

● هەر کاتێك دڵت گوشرا: لآ الـهَ الا الله العظيم الحلِيمَ، لآ الـهَ الا الله ربُّ العَرْشِ

العَظـيم، لا الـه الا الله ربُّ الـسَّموات و ربِّ الارضِ ربّ العَرْشِ الكَريم).

(ياحَيّ ياقيومُ، بِرَحمتِكَ أسْتَغيث).

(أعوذُ بـكلِماتِ الله التامَّة من غـضبهِ و شَـرِّ عبـادهِ، ومِـن هَمَـزاتِ الـشَياطين، وأنْ يَحْضُرُون).

● ئەگـەر تووشـی کێـشە بـوویت، بڵـێ: (بِـسْم الله الرَّحْمَن الرَّحيم، ولاحَوْلَ ولاقـوَةَ الا بـالله العلي العظيم).

● ئەگەر کارێك قورس بـوو، بڵـێ: (اللّٰهُـمَّ لاسَهْلَ إلاَ ماجَعَلْتَهُ سَهْلاً، وأنْتَ تَجْعَلُ الحَـزْنَ إذا شِئْتَ سَهْلاً).

● ئەگەر قەرزدار بووی بڵێ: اللّهُمَّ اكْفِني بِحَلالِكَ عَنْ حَرامِكَ، واغْنِني بِفَضْلِكَ عَمَّنْ سِواكَ).

● ئەگەر تووشی وەسوەسە بوویت، بڵێ:
(امَنّا باللهِ وبِرسلِهِ) سێ جار.
(اعُوذُ باللهِ من الشَّيْطانِ الرَّجيم).

● بۆ ژانە سەر بڵێ: بِسمِ اللهِ الكَبير، نَعُوذُ باللهِ العظيم، مِنْ شَرِ عِرْقٍ نعار، ومن شَرِ حَرِّ النَّار)، لە گەڵ فاتیحە و قل هو الله احد و معوذتین.

● ئەگەر چویتە سەر قەبرستان بڵێ: السَّلامُ عليكُم دارَ قومٍ مؤمنين، و إنا انْ شاءَ اللهُ بكُم لاحقون.

(السَّلامُ عَليكم اهْلَ الدِّيار مِنَ المؤمنين، وإنَّا إنْ شاءَ اللهُ بِكم لاحِقون، أسْألُ اللهَ لَنا ولَكُم العَافية).

● ئەگەر بووە باوو زریان بڵێ: (اللّهُمَّ إنِّي أسألُكَ خَيْرَها و خَيرَمافيها و خَيرَ ما أُرسِلَتْ بِهِ، و اعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّها وشَرِّ مافيها وَشرِّ ما أُرْسِلَت بِهِ).

(اللّهُمَّ اجْعَلْها رَحمةً و لاتَجْعَلْها عذاباً، اللّهُمَّ اجْعَلْها رياحاً و لاتَجْعَلْها ريحاً).

● ئەگەر ئەستێرە خشا لە ئاسمان: ماشاءَ الله لاقوة إلا بالله.

● ئەگەر باران باری بڵێ: اللّهُمَّ صيِّباً نافِعاً .

● ئەگەر سواری سەیارە، تەیارە، شەمەندەفەر بووی بڵێ: سُبْحانَ الذي سَخَّرَ لَنا هَذا و مَاكُنَّا لَه مُقْرِنين.

● ئەگەر گەرایەوە لەسەفەر: آیبون، تائبون، عابدون لربنا حامدون.

● ئەگەر سەیری ئاوێنەت کرد: الحمدُ لله، اللّهُمَّ كَما حَسَّنتَ خَلْقي فحَسِّنْ خُلُقي).

● ئەگەر دەنگێ لە گوێیەکانت هات، بڵێ: (ذكر الله من ذكرني).

دوا وته ...

بـرژێ صـەلات و سـەلام هـەر وەكـو بـارانی بـەهار بـۆ سـەر گیـانی فـەخری كائینـات، خۆشەویـستمان، پێـشەوامان، نـووری چاومان، حەزرەتی محمد المصطفی (ﷺ) (كُلَّمَا ذَكَرَهُ الذَّاكِرُونَ و غَفَلَ عَنْ ذِكْرِهِ الغَافِلُونَ)

وآخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمين

سەرچاوەکان

١ـ قورئانی پیرۆز .

٢ـ تەفسیری ئاسان، بورهان محمد امین، قم، اسوه.

٣ـ إحياء علوم الدين، تأليف: حجة الاسلام الامام ابي حامد الغزالي، يطلب من مكتبة عبدالوكيل الدروبي، دمشق ـ درويشية.

٤ـ الأذكار المنتخب من كلام سيدالأبرار للإمام أبي زكريا يحيى بن شرف النووي، تحقيق: طه عبدالرؤوف سعد، الطبعة الأولى (١٤٢٢هـ ـ ٢٠٠١م) مكتبة الصفاء، القاهرة .

٥ـ حصن المسلم من اذكار الكتاب والسنة، الفقير الى الله تعالى: سعيد بن علي بن وهف القحطاني، الطبعة الثامنة والعشرون، صفر (١٤٢٢)هـ عُنيت بالطبع دار الطرفين، مكة المكرمة .

٦ـ حياة الصحابة: للعلامة الشيخ محمد يوسف الكاندهلوي، حققه وخرّج احاديثه، عماد زكي البارودي، المكتبة التوفيقية، امام الباب الأخضر، سيدنا الحسين، القاهرة .

٧ـ دين و ژين لە ژێر ڕۆشنایی ڕاسپاردەكانی (رب العالمين)، فاتح مەلا رسول شارستێنی، چاپی یەكەم (١٤٢٦ك ـ ٢٠٠٥ ز) چاپخانەی ئۆفیسی سیما.

٨ـ روناكی رب العالمين روونكردنەوەی منهاج الطالبين للإمام النووي، دانانی عبدالله عبدالعزيز هەرتەلی، چاپی دووەم (١٤٢٢هـ - ٢٠٠٢ز) چاپخانەی وەزارەتی پەروەردە ـ هەولێر .

٩ـ الروح للحافظ شمس الدين بن قيم الجوزية المتوفي سنة (٧٥١هـ) تحقيق محمد فريد، المكتبة التوفيقية، امام الباب الأخضر ـ سيدنا الحسين .

١٠ـ الروض الفائق في المواعظ الرقائق، للشيخ البارع شعيب بن سعد بن عبدالكافي المعروف بالحرفيش، راجعه وقدم له: ابراهيم أمين محمد، المكتبة التوفيقية، امام الباب الاخضر ـ سيدنا الحسين .

١١ـ سُنن النسائي للإمام الحافظ ابي عبدالرحمن أحمد بن شعيب ابن علي بن سنان بن دينار النسائي، طبعة جديدة مصححة مُرقمة مُرتبة، الطبعةالأولى (١٤٣١هـ-٢٠١٠م) دار بن حزم للطباعة والنشر والتوزيع، بيروت ـ لبنان.

١٢ـ شەریعەتی ئیسلام بەپێی پەیڕەوی ئیمامی شافیعی (ﷺ) دانراوی: مەلا عبدالکرمی مدرس، چاپی یەکەم ٢٠٠٩ ز، دەزگای چاپ و بلأوکردنەوەی ڕۆژهەلأت، هەولێر .

١٣ـ صحيح البخاري، تصنيف الامام الحافظ ابي

عبدالله محمد بن اسماعيل البخاري (١٩٤هـ – ٢٥٦هـ) ، طبعة جديدة مصححة و مرقمة و مرتبة.

١٤ـ صحيح مسلم بشرح الامام النووي، رقّمه وخرّج أحاديثه: محمد فؤاد عبدالباقي، حققه: الشيخ عرفان حسونة، الطبعة الأولى (١٤٢٠هـ-٢٠٠٠م)، دار أحياء التراث العربي للطباعة والنشر والتوزيع (بيروت ـ لبنان)

١٥ـ صحيح فقه السنة وأدلته، وتوضيح مذاهب الأئمة، أعده: أبو مالك كمال بن السيد سالم، المكتبة التوفيقية، امام الباب الأخضر ـ سيدنا الحسين .

١٦ـ الفقه المنهجي على مذهب الامام الشافعي رحمه الله تعالى، الطبعة الثالثة (١٤٢١هـ- ٢٠٠١م) نشر احسان للنشر والتوزيع، طهران ـ ايران.

١٧ـ كتاب الفقه على المذاهب الأربعة، تأليف

عبدالرحمن الجُزيري، طبعة جديدة منقحة ومُصححة ومعزوة الآيات القرآنية، الطبعة الأولى (١٤١٧هـ – ١٩٩٦م) دار الفكر، بيروت ـ لبنان.

١٨ـ مُغني المحتاج الى معرفة معاني الفاظ المنهاج، تأليف، شمس الدين محمد بن محمد الخطيب الشربيني، قدم له ورقم كتبه وأبوبه: عماد ذكي البارودي، حققه واخرج احاديثه: طه عبدالرؤوف سعد ، راجعه: محمد عزت، دار التوفيقية للطباعة.

١٩ـ الوصايا المنبرية من وصايا الرسول (ﷺ) للخطباء والدعاة والوعاظ بقلم: محمد بحيري، المكتبة التوفيقية، امام الباب الأخضر، سيدنا الحسين، القاهرة .